

MÔ HÌNH CẤU TRÚC CỦA HÀNH ĐỘNG NHẬN XÉT TRONG LỜI BÌNH KẾT CỦA CHƯƠNG TRÌNH TRUYỀN HÌNH VƯỢT ĐỐC PHÁT SÓNG TRÊN ĐÀI PHÁT THANH VÀ TRUYỀN HÌNH ĐỒNG THÁP

Trương Thị Thuỳ Trang¹ và Trần Hoàng Anh^{2*}

¹Học viên cao học, Trường Đại học Đồng Tháp, Việt Nam

²Khoa Giáo dục Tiểu học - Mầm non, Trường Sư phạm,
Trường Đại học Đồng Tháp, Việt Nam

*Tác giả liên hệ: Trần Hoàng Anh, Email: tranhoanganh678@gmail.com

Lịch sử bài báo

Ngày nhận: 04/10/2024; Ngày nhận chỉnh sửa: 01/11/2024; Ngày duyệt đăng: 27/11/2024

Tóm tắt

Ngôn ngữ là công cụ, phương tiện giao tiếp hiệu quả nhất trong đời sống của con người và ngôn ngữ thực hiện chức năng giao tiếp đặc biệt của mình cụ thể qua hành động ngôn ngữ. Hành động ngôn ngữ được sử dụng trong hội thoại luôn được xây dựng theo những mô hình cấu trúc cơ bản để đạt được hiệu quả nhất định trong giao tiếp nghĩa là khi diễn ra giao tiếp thì ngôn ngữ đang thực hiện “chức năng hành chức” đặc biệt của mình. Khi thực hiện hành động ngôn ngữ, tiến hành cuộc hội thoại hay thực hiện giao tiếp giữa người và người với nhau để trao đổi thông tin, bày tỏ những cảm xúc, mong muốn, ... chúng ta cần có đối tượng giao tiếp và nội dung giao tiếp cụ thể. Việc nghiên cứu về mô hình cấu trúc của hành động nhận xét trong lời bình kết của chương trình truyền hình Vượt đốc phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp sẽ tạo một bước tiến mới cho việc sử dụng cũng như phát huy tối đa hiệu quả của ngôn ngữ trong đời sống, học tập và nghiên cứu của chúng ta đạt được những kết quả tối ưu nhất.

Từ khóa: Cấu trúc hành động, hành động ngôn ngữ, hành động nhận xét, lời bình, mô hình.

DOI: <https://doi.org/10.52714/dthu.13.01S.2024.1381>

Trích dẫn: Trương, T. T. T., & Trần, H. A. (2024). Mô hình cấu trúc của hành động nhận xét trong lời bình kết của chương trình truyền hình Vượt đốc phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp. *Tạp chí Khoa học Đại học Đồng Tháp*, 13(02S), 216-226. <https://doi.org/10.52714/dthu.13.02S.2024.1381>.

Copyright © 2024 The author(s). This work is licensed under a CC BY-NC 4.0 License

STRUCTURAL MODEL OF COMMENTS IN THE COMMENTARY OF THE TV PROGRAM OVER THE SLOPE BROADCAST ON DONG THAP RADIO AND TELEVISION STATION

Truong Thi Thuy Trang¹ and Tran Hoang Anh^{2*}

¹Postgraduate, Dong Thap University, Cao Lanh 870000, Vietnam

²Faculty of Primary and Preschool Education, School Education,
Dong Thap University, Cao Lanh 870000, Vietnam

*Corresponding author: tranhoanganh678@gmail.com

Article history

Received: 01/10/2024; Received in revised form: 01/11/2024; Accepted: 27/11/2024

Abstract

Language is the most effective tool and means of communication in human life. It functions specifically through the act of language. Conversational acts are always built into structural models for communicational effects. That is language performs its special "executive function" in practice. When performing verbal actions, conducting conversations or communicating to exchange information, express feelings and desires, and so on, people need to have specific objectives and messages. The study of the structural model of comments in the commentary of the TV program Overcoming the Slope broadcast on Dong Thap Radio and Television Station will create a new step for the use as well as maximize the effectiveness of language in life. Our learning and research achieve the most optimal results.

Keywords: *Action structures, comments, comment acts, patterns, verbal actions.*

1. Đặt vấn đề

Trong thời đại công nghệ 4.0, việc chúng ta muốn tìm kiếm thông tin ở bất kỳ lĩnh vực nào là điều rất đơn giản. Từ đó, lĩnh vực truyền hình là lĩnh vực đứng trước nhiều thách thức chung khi khán giả dường như ít đón nhận những khung giờ phát sóng truyền thống để nắm bắt thông tin từ các chuyên mục từ các chương trình truyền hình. Các chương trình truyền hình với các chuyên mục nhân đạo được phát sóng trên khắp các Đài Phát thanh và Truyền hình trên cả nước dường như cũng phải tự “làm mới” chính mình để bắt nhịp chung với sự đổi mới, độ phong phú về nội dung và sự đa dạng về hình thức để đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của khán giả xem đài.

Chuyên mục *Nhân đạo xã hội* là chương trình truyền hình tiêu biểu của Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp với nhiều chương trình truyền hình tiêu biểu như: *Vượt dốc*, *Thấp sáng ước mơ*, *Giương sáng hiếu học*, *Nhịp cầu nhân ái*,... *Vượt dốc* là một trong những chương trình truyền hình tiêu biểu thuộc chuyên mục *Nhân đạo xã hội* được phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp ở hai kênh THĐT1 và THĐT2. Chương trình *Vượt dốc* chủ yếu được đội ngũ thực hiện chương trình tiến hành ghi hình quá trình vươn lên thoát nghèo từ những người tham gia chương trình và kèm theo đó là lời bình về quá trình vượt khó thành công của người tham gia chương trình ở mỗi kỳ phát sóng. Người tham gia chương trình chủ yếu là những mảnh đời có hoàn cảnh đặc biệt trong cuộc sống tập trung chủ yếu ở tỉnh Đồng Tháp. Người tham gia chương trình *Vượt dốc* là những tấm gương tiêu biểu với nghị lực kiên cường và ý chí vươn lên mạnh mẽ với quyết tâm “*thoát nghèo*” hướng đến một tương lai tươi sáng hơn. Trong quá trình ghi hình thực tế kết hợp với lời bình về quá trình “vượt dốc” thành công của người tham gia chương trình để cung cấp thông tin chân thực đến khán giả và tạo được hiệu ứng lan toả cảm xúc đến khán giả. Lời bình trong chương trình *Vượt dốc* đóng vai trò then chốt trong việc tạo nên giá trị đặc biệt trong việc thực hiện sứ mệnh của chương trình “*Vì một ngày mai không còn người nghèo*”. Trong lời bình kết của chương trình *Vượt dốc* phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp ở hai kênh THĐT1 và THĐT2 luôn được đội ngũ thực hiện chương trình thực hiện theo các bước cơ bản: từ sự lựa chọn ngôn ngữ đến cách sử dụng các hành động ngôn ngữ trong lời bình như thế nào để đạt được hiệu quả. Lời bình kết của chương trình sử dụng chủ yếu là hành động nhận xét.

Bài viết tập trung vào mô hình cấu trúc lời bình kết của chương trình *Vượt dốc* phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp phát sóng trên hai kênh THĐT1 và THĐT2. Việc nghiên cứu mô hình cấu trúc của hành động ngôn ngữ trong lời bình kết của chương trình *Vượt dốc* sẽ mang đến cho chúng ta những hiệu quả thiết thực trong quá trình ứng dụng các mô hình cấu trúc của hành động ngôn ngữ và giao tiếp bằng ngôn ngữ vào trong thực tiễn đời sống xã hội.

2. Nội dung

2.1. Một số khái niệm liên quan

Theo tác giả Đỗ (1993, tr. 276) trong quyển *Đại cương ngôn ngữ học* lý giải về khái niệm hội thoại như sau: “*Hội thoại là hoạt động giao tiếp căn bản, thường xuyên, phổ biến của ngôn ngữ. Các hình thức hành chức khác của ngôn ngữ đều được giải thích dựa vào hình thức hoạt động căn bản này*”. Tác giả Diệp (2012, tr. 17) trong giáo trình *Giao tiếp diễn ngôn và cấu tạo của văn bản*, tác giả đưa ra định nghĩa về giao tiếp như sau: “*Giao tiếp là hiện tượng phổ biến trong các kiểu xã hội, đó là sự tiếp xúc giữa các cá thể trong một cộng đồng để truyền đạt một nội dung nào đó. Giao tiếp là một trong những đặc trưng của xã hội, giúp phân biệt giữa xã hội với các quần thể không phải là xã hội*”.

Tác giả Hồ (1993, tr. 180) trong quyển *Cú pháp tiếng Việt, tập III* đưa ra quan niệm hội thoại gắn với hành vi phát ngôn như sau: “*Phát ngôn hội thoại là kết quả của một hành vi phát ngôn được kích thích bởi một sự kiện hiện thực*”. Hành động nhận xét là một trong những hành động ngôn ngữ cơ bản của ngôn ngữ khi thực hiện chức năng hành chức của mình khi diễn ra

hội thoại. Tác giả Hoàng & cs. (2003, tr. 713) trong quyển *Từ điển tiếng Việt* thể hiện quan điểm về hành động nhận xét như sau: “Nhận xét là đưa ra ý kiến xét đoán, đánh giá về một đối tượng nào đó”. Từ đó, chúng ta có thể hiểu hành động nhận xét là hành động ngôn ngữ mà người nói đưa ra ý kiến đánh giá về một vấn đề thuộc về con người, sự vật, sự việc,... nào đó khi diễn ra trong hoạt động giao tiếp (trực tiếp hoặc gián tiếp). Hành động nhận xét là hành động mà người nói đưa ra những nhận định, đánh giá về một sự việc nào đó đang xảy ra theo các mức độ như: khen hoặc chê, khẳng định hoặc phủ định đồng tình hoặc không đồng tình,... đối với vấn đề được đề cập đến trong giao tiếp.

2.2. Hành động nhận xét trong lời bình kết của chương trình Vượt đốc phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp

Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp là đơn vị sự nghiệp trực thuộc UBND tỉnh Đồng Tháp được thành lập ngày 2 tháng 9 năm 1977. Hơn 45 năm hình thành và phát triển, Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp ban đầu chỉ đóng vai trò là một cơ quan báo chí địa phương. Đến nay, cùng với sự phát triển của khoa học kỹ thuật số, sứ mệnh của Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp là mang đến cho công chúng những giá trị tinh thần nhân bản thiết thực, lan toả những giá trị tích cực, những thông tin thiết thực được cập nhật hàng ngày trong đời sống xã hội. Tính truyền thông của Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp về công tác giảm nghèo luôn kịp thời, chính xác, đúng quy định của pháp luật; đồng thời tổ chức đánh giá tính hiệu quả, thiết thực trong triển khai thực hiện chương trình. Các chương trình truyền hình thuộc chuyên mục Nhân đạo xã hội của Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp luôn hướng đến mục tiêu quốc gia giảm nghèo bền vững nhằm tạo sự đồng thuận, ủng hộ của toàn xã hội góp phần huy động nguồn lực thực hiện mục tiêu giảm nghèo bền vững. Thực hiện theo phong trào thi đua “Vì người nghèo - Không để ai bị bỏ lại phía sau” nhằm biểu dương, khen thưởng đối với các địa phương, cộng đồng, hộ nghèo và tổ chức, cá nhân có thành tích xuất sắc trong lĩnh vực giảm nghèo.

Chương trình *Vượt đốc* là chương trình truyền hình mang tính truyền thông “nhân văn, nhân ái” sâu sắc được phát sóng trên hai kênh THĐT1 và THĐT2 của Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp. Chương trình *Vượt đốc* được thực hiện với nội dung chính cung cấp thông tin xoay quanh những mảnh đời khó khăn bất hạnh trong cuộc sống ở tỉnh Đồng Tháp, người tham gia chương trình sẽ được ghi hình và tường thuật lại quá trình vươn lên vượt khó thoát nghèo để có được thành quả tốt đẹp. Bên cạnh những yếu tố như hình ảnh, âm thanh, lời bình của chương trình đóng một vai trò vô cùng quan trọng trong quá trình cung cấp thông tin chân thực về người tham gia chương trình và lan toả cảm xúc tích cực đến với khán giả. Đây là chương trình tiêu biểu thuộc chuyên mục truyền hình Nhân đạo xã hội phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp ở hai kênh THĐT1 và THĐT2. Chương trình *Vượt đốc* được phát sóng 2 kỳ mỗi tháng với sứ mệnh quan trọng là thực hiện thông tin truyền thông tích cực nhằm biểu dương những tấm gương sáng tiêu biểu vươn lên thoát nghèo của tỉnh Đồng Tháp đến với khán giả xem đài. Theo thống kê, chúng tôi ghi nhận được chương trình truyền hình “Vượt đốc” với số lượng dự kiến phát sóng là 26 kỳ/năm, thời lượng ở mỗi kỳ phát sóng trung bình là 10 phút.

Lời bình kết (các tham thoại kết) của chương trình sử dụng hành động nhận xét với vai trò nền tảng để đánh giá về quá trình “vượt đốc” của các hộ gia đình tiêu biểu cùng tham gia vượt khó. Hiệu ứng truyền thông tích cực cũng như ý nghĩa nhân văn, nhân ái của chương trình sẽ được sự lan toả đến khán giả xem đài sẽ phụ thuộc vào việc sử dụng các mô hình cấu trúc của hành động ngôn ngữ nhận xét trong lời bình kết của chương trình. Điều đặc biệt của chương trình *Vượt đốc*, hành động nhận xét trong lời bình kết của chương trình luôn phải tạo được tính truyền thông tích cực, truyền tải thông điệp “Vì một ngày mai không còn người nghèo” đến khán giả xem đài.

Nghiên cứu về hành động nhận xét trong lời bình kết của chương trình *Vượt đốc* qua 36 kỳ phát sóng từ ngày 12/10/2022 đến ngày 07/5/2024, chúng tôi nhận thấy hành động nhận xét trong lời bình luôn có sự kết hợp với các hành động ngôn ngữ khác như: hành động thông báo,

hành động trần thuật, hành động khen, hành động chúc,... Từ đó, hành động ngôn ngữ trong lời bình kết trong chương trình *Vượt đốc* phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp ở hai kênh THĐT1 và THĐT2 sử dụng tập trung vào các dạng mô hình cấu trúc cơ bản như: hành động nhận xét kết hợp thông báo, hành động nhận xét kết hợp trần thuật, hành động nhận xét kết hợp lời khen và hành động nhận xét kết hợp lời chúc để nâng cao hiệu quả của ngôn ngữ trong quá trình giao tiếp như: nội dung thông tin, hiệu ứng cảm xúc tích cực đến khán giả xem đài,... Vì thế, lời bình kết trong chương trình truyền hình *Vượt đốc* đóng một vai trò hết sức quan trọng trong chương trình bên cạnh lời bình đầu và lời bình giữa

Hành động nhận xét trong lời bình của chương trình *Vượt đốc* được xây dựng theo các mô hình cấu trúc kết hợp với nhiều hành động ngôn ngữ khác như: *hành động nhận xét kết hợp thông báo, hành động nhận xét kết hợp trần thuật, hành động nhận xét kết hợp lời khen, hành động nhận xét kết hợp lời chúc*. Hành động nhận xét trong lời bình kết của chương trình *Vượt đốc* phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp ở hai kênh THĐT1 và THĐT2 chính là nền tảng giúp chương trình *Vượt đốc* phát huy tối đa hiệu ứng truyền thông nhân văn tích cực của chương trình và giữ vững vị trí của mình trong lòng khán giả xem đài.

Qua theo dõi, khảo sát và tổng hợp 36 kỳ phát sóng, với 36 lời bình kết (từ ngày 12/10/2022 đến ngày 07/5/2024), chúng tôi đã lập bảng thống kê về hành động nhận xét và tần số xuất hiện trong lời bình kết của chương trình truyền hình *Vượt đốc* được phát sóng trên đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp như sau:

Bảng 1. Bảng thống kê hành động nhận xét và tần số xuất hiện trong lời bình kết của chương trình truyền hình *Vượt đốc* được phát sóng trên đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp

STT	Hành động ngôn ngữ	Tần số xuất hiện	Tỉ lệ %
1	Hành động nhận xét kết hợp thông báo	32	23,9
2	Hành động nhận xét kết hợp trần thuật	71	53,0
3	Hành động nhận xét kết hợp lời khen	22	16,4
4	Hành động nhận xét kết hợp lời chúc	9	6,7
Tổng		134	100

Trên cơ sở bảng thống kê hành động nhận xét và tần số xuất hiện trong lời bình kết của chương trình truyền hình *Vượt đốc* được phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp được tổng hợp qua 36 kỳ phát sóng, chúng ta thấy rằng: Thứ nhất là hành động nhận xét kết hợp với thông báo có tần số xuất hiện là 32 lượt, chiếm tỉ lệ 23,9% ở các tham thoại kết trong lời bình của chương trình *Vượt đốc* nhằm thông báo đến khán giả xem đài kết quả đạt được của người tham gia chương trình *Vượt đốc* trong kỳ phát sóng. Tiếp theo là hành động nhận xét kết hợp với trần thuật có 71 lượt với tỉ lệ 53,0%, đây là hành động ngôn ngữ chiếm tỉ lệ cao nhất. Do lời bình trong chương trình *Vượt đốc* sử dụng tín hiệu ngôn ngữ chủ yếu ở dạng tường thuật cho nên hành động ngôn ngữ cũng chiếm tỉ lệ khá cao trong lời bình kết là hành động nhận xét kết hợp với trần thuật. Hành động nhận xét kết hợp với trần thuật đóng vai trò cực kỳ quan trọng trong lời bình cuối chương trình vì đó là quá trình tường thuật khái quát nhằm nhấn mạnh và khẳng định những thành quả đạt được của các hộ gia đình tiêu biểu trong quá trình chinh phục các chặng đốc gian nan của cuộc đời. Hành động nhận xét kết hợp với lời khen chiếm 22 lượt và tỉ lệ 16,7%, chủ yếu là khen ngợi quá trình vượt đốc của người tham gia chương trình, nhằm khuyến khích, động viên các hộ gia đình đã cố gắng vượt khó và tạo được nền tảng động lực phấn đấu chung cho những hộ gia đình còn khó khăn trên địa bàn tỉnh Đồng Tháp cùng nhau vượt khó thoát nghèo. Hành động nhận xét kết hợp với lời chúc có 9 lượt sử dụng, tỉ lệ 6,7% đóng vai trò thúc đẩy sự cố gắng và mong muốn của đội ngũ thực hiện chương trình cũng như tất cả khán giả xem đài mong muốn gửi những lời chúc tốt đẹp đến người tham gia chương trình *Vượt đốc*.

2.3. Một số mô hình cấu trúc cơ bản của hành động nhận xét trong lời bình kết của chương trình Vượt dốc phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp

2.3.1. Hành động nhận xét kết hợp thông báo

Tác giả Hoàng & cs. (2003, tr. 713) trong quyển *Từ điển tiếng Việt* thể hiện quan điểm về hành động thông báo như sau: “Thông báo là báo cho mọi người biết tình hình tin tức bằng lời nói hoặc bằng văn bản”. Lời bình của chương trình truyền hình Vượt dốc chủ yếu sử dụng hành động ngôn ngữ ở dạng tường thuật. Lời bình đóng vai trò là tường thuật lại những thông tin về người tham gia chương trình. Và theo tác giả Đỗ (2005, tr. 96) trong quyển *Ngữ dụng học* thể hiện quan điểm về hành động trần thuật thông báo như sau: “Hành động trần thuật thông báo là hành động dùng tín hiệu ngôn ngữ thuật lại một sự việc nào đó đã xảy ra hoặc người nói được tiếp nhận từ người khác mà người nói cho rằng sẽ gây hiệu lực đối với người nghe”. Theo cấu trúc của chương trình Vượt dốc, lời bình xuất hiện cuối chương trình sử dụng hành động nhận xét kết hợp thông báo được sử dụng với nhiệm vụ cơ bản là vừa thể hiện sự đánh giá khách quan của đội ngũ thực hiện chương trình và những người tham gia hỗ trợ về quá trình Vượt dốc của người tham gia chương trình. Đồng thời lời bình ở phần kết sẽ cung cấp, nhấn mạnh thêm thông tin đến khán giả xem chương trình những kết quả đạt được của người tham gia chương trình Vượt dốc nhằm tạo được hiệu ứng tích cực của sức mạnh truyền thông bằng tín hiệu ngôn ngữ tường thuật.

Qua việc khảo sát 36 kỳ phát sóng của chương trình *Vượt dốc*, hành động nhận xét kết hợp thông báo xuất hiện với 32 lượt, chiếm tỉ lệ 23,9% ở bảng thống kê hành động nhận xét và tần số xuất hiện trong lời bình kết của chương trình truyền hình (từ ngày 12/10/2022 đến ngày 07/5/2024).

- **Mô hình cấu trúc hành động nhận xét kết hợp thông báo**

Hành động nhận xét kết hợp thông báo

- **Minh họa (1), minh họa cho mô hình cấu trúc hành động nhận xét kết hợp với thông báo**

(1a). “*Nếu hỏi đâu là hạnh phúc thì câu trả lời chính là đây, là nụ cười an nhiên của đôi vợ chồng đã đi qua những con dốc gian nan nhất!*”

(Hộ gia đình tiêu biểu Từ Văn Gàn ở huyện Hồng Ngự tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt dốc* ngày 19/10/2022)

Ví dụ minh họa (1) sử dụng hành động nhận xét kết hợp với thông báo, nội dung nhận xét kết hợp thông báo thứ nhất “*Nếu hỏi đâu là hạnh phúc thì câu trả lời chính là đây...*”; cung cấp thông tin qua thông báo trong lời bình là niềm vui của vợ chồng ông Từ Văn Gàn “*là nụ cười an nhiên của đôi vợ chồng...*”; nội dung nhận xét kết hợp thông báo thứ hai là “*... đã đi qua những con dốc gian nan nhất*”.

(1b). “*Bằng ý chí nghị lực vươn lên năm 2023 hộ gia đình anh Bùi Quốc Bửu là một trong những hộ thoát nghèo tiêu biểu của huyện Hồng Ngự...*”

(Hộ gia đình tiêu biểu Bùi Quốc Bửu ở huyện Hồng Ngự tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt dốc* ngày 30/01/2024)

Tìm hiểu về ví dụ (1b), ví dụ (1b) sử dụng hành động nhận xét kết hợp thông báo, với nội dung nhận xét kết hợp với thông báo thứ nhất về ý chí, nghị lực và mốc thời gian đạt được “*hộ thoát nghèo*” của người tham gia chương trình “*Bằng ý chí nghị lực vươn lên năm 2023...*” của “*hộ gia đình anh Bùi Quốc Bửu*”; nội dung nhận xét kết hợp thông báo thông báo thứ hai thông báo đến khán giả là gia đình anh Bùi Quốc Bửu “*một trong những hộ thoát nghèo tiêu biểu của huyện Hồng Ngự*”, giúp khán giả hiểu rõ hơn về ý chí, nghị lực vươn lên thoát nghèo của người tham gia chương trình.

2.3.2. Hành động nhận xét kết hợp trần thuật

Lời bình kết của chương trình truyền hình Vượt đốc sử dụng hành động nhận xét kết hợp trần thuật. Việc sử dụng hành động nhận xét kết hợp trần thuật chủ yếu là tập trung đánh giá khái quát một lần nữa về quá trình vượt khó thoát nghèo của những người tham gia chương trình Vượt đốc nhằm cung cấp thông tin chính xác, khách quan đến khán giả xem chương trình.

Theo tác giả Đỗ (2005, tr. 91) trong *Giáo trình Ngữ dụng học* thể hiện quan điểm về hành động trần thuật như sau: “Hành động trần thuật là hành động kể lại, thuật lại một sự tồn tại của hiện thực khách quan (trong quá khứ, hiện tại) bằng tín hiệu ngôn ngữ”. Việc đánh giá kết hợp trần thuật được thực hiện theo cách thức tóm tắt ngắn gọn quá trình Vượt đốc của người tham gia chương trình. Hành động nhận xét kết hợp với trần thuật trong lời bình chương trình Vượt đốc được đội ngũ thực hiện chương trình biên soạn mang tính khách quan cao theo mức đánh giá chung của xã hội. Và tất nhiên, đội ngũ thực hiện chương trình Vượt đốc luôn chú trọng những hiệu ứng truyền thông tích cực từ chương trình mang đến cho khán giả. Điều mong muốn lớn nhất từ đội ngũ thực hiện chương trình là sẽ mang đến cho khán giả xem đài những chương trình truyền hình có ý nghĩa, giúp bồi dưỡng tâm hồn với những giá trị tinh thần mang tính nhân văn, tích cực.

Bảng thống kê hành động nhận xét và tần số xuất hiện trong lời bình kết của chương trình truyền hình *Vượt đốc* được khảo sát 36 kỳ phát sóng của chương trình (từ ngày 12/10/2022 đến ngày 07/05/2024), hành động nhận xét kết hợp trần thuật xuất hiện với 71 lượt; chiếm tỉ lệ 53,0% so với ba nhóm hành động ngôn ngữ còn lại là hành động nhận xét kết hợp thông báo, hành động nhận xét kết hợp trần thuật và hành động nhận xét kết hợp lời chúc.

• Mô hình cấu trúc hành động nhận xét kết hợp trần thuật

Hành động nhận xét kết hợp trần thuật

• Minh họa (2), minh họa cho mô hình cấu trúc hành động nhận xét kết hợp trần thuật

(2a). “*Giông bão đã dừng ngoài cửa nhường lại sự ấm áp yêu thương bên trong mái ấm này. Nhiều dự định ước mơ còn đang ấp ủ và chỉ cần có đôi tay là vợ chồng anh còn niềm tin để cố gắng vì những điều tốt đẹp hơn. Thoát nghèo là kết thúc cuộc hành trình vượt đốc gian nan nhưng sẽ là bắt đầu cho những hành trình mơ ước tiếp nối phía trước. Và một trong những viên gạch vững chắc kết nối tương lai của gia đình chính là từ những trang sách của các con hôm nay.*”

(Hộ gia đình tiêu biểu Huỳnh Văn Cường Em ở huyện Thanh Bình, tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt đốc* ngày 06/6/2023)

Ở ví dụ (2a) có 4 lượt lời sử dụng hành động nhận xét, ở lượt lời thứ hai “*Nhiều dự định ước mơ còn đang ấp ủ và chỉ cần có đôi tay là vợ chồng anh còn niềm tin để cố gắng vì những điều tốt đẹp hơn*” sử dụng hành động nhận xét kết hợp trần thuật. Nội dung nhận xét kết hợp trần thuật thứ nhất là những dự định tương lai và cách thực hiện nó của gia đình anh Cường Em “*Nhiều dự định ước mơ còn đang ấp ủ và chỉ cần có đôi tay...*”; nội dung nhận xét kết hợp trần thuật thứ hai là để thực hiện những dự định cho tương lai tốt đẹp hơn thì gia đình anh Cường Em cần phải có niềm tin vững chắc “*...niềm tin để cố gắng vì những điều tốt đẹp hơn*”.

(2b) *Có những người được tuổi thơ chữa lành cuộc đời nhưng cũng có người phải dùng cả cuộc đời để chữa lành tuổi thơ. Đời mình đã không may thiếu thốn, bà The và cả chị Bông chỉ mong mỗi một điều duy nhất là thế hệ sau không phải khó nhọc như bà, như mẹ.*

(Hộ gia đình tiêu biểu Đặng Thị The ở huyện Hồng Ngự tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt đốc* ngày 02/01/2024)

Ở ví dụ (1b) có 2 lượt lời sử dụng hành động nhận xét kết hợp trần thuật, ở lượt lời thứ hai

“Đời mình đã không may thiếu thốn, bà The và cả chị Bông chỉ mong mỗi một điều duy nhất là thế hệ sau không phải khó nhọc như bà, như mẹ”: nội dung thông tin thứ nhất là thể hiện sự nhận xét đánh giá của chương trình là hiểu được sự vất vả và thiếu thốn và suy nghĩ về chữ “nghèo” mà mẹ con bà The đã từng trải qua; nội dung thông tin nhận xét kết hợp trần thuật thứ hai là “... bà The và cả chị Bông chỉ mong mỗi một điều duy nhất là thế hệ sau không phải khó nhọc như bà, như mẹ”.

2.3.3. Hành động nhận xét kết hợp lời khen

Hành động nhận xét kết hợp lời khen là hành động tiêu biểu nhất trong lời bình kết của chương trình *Vượt đốc* phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp. Theo tác giả Hoàng & cs. (2003, tr. 497) trong quyển *Từ điển tiếng Việt* thể hiện quan điểm về hành động khen như sau: “Khen là nói lên sự đánh giá tốt về ai, về cái gì”. Hành động khen trong các lời bình kết của chương trình phải đảm bảo tính khách quan theo mức đánh giá chung của xã hội. Đồng thời hành động nhận xét kết hợp với lời khen được biên soạn từ đội ngũ thực hiện chương trình nên cũng thể hiện cách nhận nhìn chủ quan, cảm xúc từ đội ngũ thực hiện chương trình bởi vì đội ngũ thực hiện chương trình là những người chứng kiến và gắn bó với quá trình vượt khó thoát nghèo của người tham gia. Đặc biệt, hành động nhận xét kết hợp lời khen trong các lời bình cuối chương trình *Vượt đốc* đóng một vai trò quan trọng trong việc tạo hiệu ứng truyền thông tích cực đến với khán giả của chương trình. Hành động nhận xét kết hợp lời khen trong các lời bình cuối chương trình tạo nguồn động lực phấn đấu vượt khó vô cùng to lớn không chỉ đối với bản thân người tham gia mà còn tác động lớn đến những hoàn cảnh vượt khó tương tự.

Khảo sát qua 36 kỳ phát sóng của chương trình *Vượt đốc* (từ ngày 12/10/2022 đến ngày 07/05/2024), hành động nhận xét kết hợp lời khen xuất hiện với 22 lượt, chiếm tỉ lệ 16,4% thể hiện qua bảng thống kê hành động nhận xét và tần số xuất hiện trong lời bình kết của chương trình.

• Mô hình cấu trúc hành động nhận xét kết hợp lời khen

Hành động nhận xét kết hợp lời khen

• Minh họa (3), minh họa cho mô hình cấu trúc cho hành động nhận xét kết hợp khen

(3a). “Mỗi con người mang một số phận riêng trong đó có cái nghèo. Nhưng điều đó không có nghĩa là chúng ta phải cam chịu phần số ấy. Khi đôi tay còn tự lực, khi khối óc còn ý chí thì chữ nghèo không còn là bài toán không thể giải. **Mái nhà này rồi sẽ kiên cố vững chãi và rộng lớn hơn vì ở đó có người mẹ tảo tần và đầy nghị lực vươn lên này!**”

(Hộ gia đình tiêu biểu Nguyễn Thị Thủy Tiên ở thành phố Hồng Ngự, tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt đốc* ngày 16/01/2023)

Ở ví dụ (3a) lời bình kết của chương trình là tham thoại phức với nhiều lượt lời, ở lượt lời sau sử dụng hành động nhận xét kết hợp lời khen “**Mái nhà này rồi sẽ kiên cố vững chãi và rộng lớn hơn vì ở đó có người mẹ tảo tần và đầy nghị lực vươn lên này!**”. Hành động nhận xét kết hợp lời khen: nội dung nhận xét kết hợp lời khen thứ nhất là khen ngợi sự cố gắng của gia đình thoát nghèo tiêu biểu chị Nguyễn Thị Thủy Tiên ở thành phố Hồng Ngự, tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt đốc* ngày 16/01/2023; chủ thể được thông tin trong lời bình là chị Tiên “*người mẹ tảo tần*”; nội dung nhận xét kết hợp lời khen thứ hai tiếp theo là nghị lực cố gắng vượt khó của chị Tiên “...*đầy nghị lực vươn lên này!*”. Hành động nhận xét kết hợp lời khen được sử dụng trong lượt lời trên tạo giá trị truyền thông rất cao, tạo cảm xúc tích cực ở cả người tham gia và cả khán giả xem chương trình.

(3b). “*Tương lai hãy còn ở phía trước, nhưng đó là nơi đầy tin yêu và hi vọng. Không ý lại trông chờ vào những sự hỗ trợ và tiếp sức, bản thân các thành viên trong gia đình ai cũng đã và đang nỗ lực từng ngày cho ước mơ của ngày mai. Sự cùng cực gian truân nhất*

cũng đã qua, nước mắt đã nhường chỗ cho những nụ cười nhẹ nhàng hơn. Một mùa hoa Tết lại sắp đến mang theo bao ước mong đủ đầy no ấm của vợ chồng anh Bạc. Chỉ mong mưa thuận gió hòa gặp thời được giá để những giọt mồ hôi được đổi lại thành quả xứng đáng. Kết thúc khó nghèo nhưng hành trình nỗ lực vẫn còn tiếp diễn. Một mái ấm khang trang cho con hãnh sẽ không còn xa khi mỗi người vẫn đang nghĩ về nhau mà cố gắng.”

(Hộ gia đình tiêu biểu anh Trần Văn Bạc ở thành phố Sa Đéc, tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt đốc* ngày 24/10/2023)

Ở ví dụ (3b) lời bình kết của chương trình là tham thoại phức với nhiều lượt lời, ở lượt lời “*Không ý lại trông chờ vào những sự hỗ trợ và tiếp sức, bản thân các thành viên trong gia đình ai cũng đã và đang nỗ lực từng ngày cho ước mơ của ngày mai*”. Sử dụng hành động nhận xét kết hợp lời khen: nội dung nhận xét kết hợp lời khen thứ nhất là khen ngợi sự cố gắng của gia đình thoát nghèo tiêu biểu anh Trần Văn Bạc ở thành phố Sa Đéc, tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt đốc* ngày 24/10/2023 “*Không ý lại trông chờ vào những sự hỗ trợ và tiếp sức...*”; chủ thể được thông tin trong lời bình là “*các thành viên trong gia đình*”; nội dung nhận xét kết hợp lời khen tiếp theo là gia đình anh Bạc đều nỗ lực cố gắng vượt khó “*... ai cũng đã và đang nỗ lực từng ngày cho ước mơ của ngày mai*”. Hành động nhận xét kết hợp lời khen đã góp phần tạo nền tảng vững chắc cho những đánh giá khách quan mang tính khen ngợi, động viên về sự nỗ lực của người tham gia chương trình trong quá trình vượt qua các chặng đốc gian nan của cuộc đời.

2.3.4. Hành động nhận xét kết hợp lời chúc

Theo tác giả Đỗ (2005, tr. 103) trong quyển *Giáo trình Ngữ dụng học*, định nghĩa về hành động chúc: “nhóm hành động này được dùng khi người nghe có biểu hiện gì đó mà theo cách nhìn nhận của người nói là may mắn, thắng lợi tốt đẹp đối với người nghe”. Hành động chúc là hành động ngôn ngữ thường diễn ra trong cuộc sống hàng ngày, trong các hoạt động giao tiếp bằng ngôn ngữ trong xã hội. Khi giao tiếp gặp gỡ với nhau, người tham gia giao tiếp luôn chú trọng việc sử dụng hành động chúc như chúc nhau những lời chúc tốt đẹp về sức khỏe, công việc,... Và trong giao tiếp, người nghe hay đối tượng giao tiếp sẽ cảm thấy vui vẻ, phấn khởi khi nhận được những lời chúc tốt đẹp từ đối tượng giao tiếp trong hội thoại.

Trong các lời bình kết của chương trình *Vượt đốc*, dựa trên bố cục nội dung chương trình, đội ngũ thực hiện chương trình biên soạn lời bình sử dụng chủ yếu sử dụng các tham thoại phức với nhiều lượt lời. Và đặc biệt trong các lời bình kết của chương trình thường hay sử dụng hành động nhận xét kết hợp lời chúc. Những lời chúc kết hợp với việc sử dụng hành động nhận xét vừa mang tính chất đề cao quá trình phấn đấu vượt khó của các hộ gia đình tiêu biểu tham gia chương trình vừa mang ý nghĩa gửi gắm mong ước của đội ngũ thực hiện chương trình gửi đến người tham gia chương trình: những điều tốt đẹp nhất, may mắn nhất sẽ đến với các hộ gia đình tham gia quá trình chinh phục những chặng đốc gian nan của đời mình. Việc gửi gắm những mong ước tốt đẹp đó đến người tham gia chương trình là điều hoàn toàn xứng đáng với tất cả những cố gắng vượt khó vươn lên thoát nghèo từ người tham gia chương trình.

Qua 36 kỳ phát sóng của chương trình *Vượt đốc*, chúng tôi thực hiện khảo sát từ ngày 12/10/2022 đến ngày 07/05/2024 được thể hiện ở bảng thống kê hành động nhận xét và tần số xuất hiện trong lời bình kết của chương trình truyền hình *Vượt đốc* thu được kết quả như sau: hành động nhận xét kết hợp lời chúc xuất hiện với 9 lượt, chiếm tỉ lệ 6,7%.

• Mô hình cấu trúc hành động nhận xét kết hợp lời chúc

Hành động nhận xét kết hợp lời chúc

• Minh họa (4), minh họa cho mô hình cấu trúc cho hành động nhận xét kết hợp lời chúc

(4a). “*Không một giọt nước mắt nào là vô nghĩa khi nó được tích tụ từ cảm xúc. Xưa chị đã khóc khi sự tủi hờn tổn thương vượt quá ngưỡng chịu đựng, thương chồng xót con chị rơi nước mắt. Để rồi cũng chính từ đó chị mạnh mẽ hơn để bước tiếp cùng anh. Nay chị đã khóc vì ghi nhớ về một đoạn đường quá nhiều chông gai đã đi qua, để từ đó anh chị lại có thêm niềm tin mà vẫn bước tiếp tục viết tiếp những trang khởi sắc hơn cho quyển sách cuộc đời mình. Chúc những điều tốt đẹp nhất đến với những người không ngừng nỗ lực đi tìm điều tốt đẹp!*”

(Hộ gia đình tiêu biểu anh Trần Minh Quý huyện Tam Nông, tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt đốc* ngày 23/5/2023)

Ở ví dụ (4a) sử dụng hành động nhận xét kết hợp lời chúc được sử dụng trong lời bình kết của chương trình *Vượt đốc* ngày 23/5/2023 với lượt lời nhận xét kết hợp lời chúc “*Chúc những điều tốt đẹp nhất đến với những người không ngừng nỗ lực đi tìm điều tốt đẹp!*”; nội dung thông tin nhận xét kết hợp lời chúc thứ nhất là “*những điều tốt đẹp nhất đến với...*”; chủ thể được thông tin trong lời bình là “*những người không ngừng nỗ lực*” (gia đình anh Trần Minh Quý huyện Tam Nông, tỉnh Đồng Tháp); nội dung thông tin nhận xét thứ hai là “*... không ngừng nỗ lực đi tìm điều tốt đẹp*” cũng là nhận xét của đội ngũ thực hiện chương trình đại diện nhận xét về người tham gia chương trình, họ xứng đáng có được thành quả tốt đẹp nhất bởi vì họ là những người xứng đáng!

(4b) LBCT: *Xuân về trên quê hương Phú Thành B, Tam Nông, xuân về trong lòng người, trong ánh mắt rạng ngời với thành quả có được của người chuyên cần lao động. Chúc gia đình anh Lốp chị Phương năm mới mạnh khỏe và hạnh phúc!*

(Hộ gia đình tiêu biểu Lê Văn Lốp huyện Lai Vung, tỉnh Đồng Tháp, chương trình *Vượt đốc* ngày 13/02/2024)

Ở ví dụ (4b), hành động nhận xét kết hợp lời chúc được sử dụng trong lời bình kết của chương trình *Vượt đốc* ngày 13/02/2024 với lượt lời “*Chúc gia đình anh Lốp, chị Phương năm mới mạnh khỏe và hạnh phúc!*”, hành động “*chúc*”; chủ thể được thông tin trong lời bình là gia đình anh Lê Văn Lốp; nội dung lời chúc của đội ngũ thực hiện chương trình là chúc sức khỏe và hạnh phúc “*năm mới mạnh khỏe và hạnh phúc*” tạo cảm xúc hân hoan, tích cực nhân dịp chuẩn bị chào đón năm mới đến gia đình anh Lốp ở huyện Lai Vung tỉnh Đồng Tháp khi chương trình ghi hình phát sóng định kỳ. Hành động nhận xét kết hợp lời chúc tạo nên những giá trị tinh thần tích cực, phấn chấn, cảm xúc lan tỏa và động lực cố gắng nhiều hơn nữa đến với người tham gia chương trình và khán giả xem đài.

3. Kết luận

Tóm lại, bài viết liên qua đến lĩnh vực ngôn ngữ truyền hình và hành động ngôn ngữ nhận xét trong lời bình kết của chương trình *Vượt đốc* được phát sóng trên Đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp ở hai kênh THĐT1 và THĐT2. Những vấn đề trình bày trong bài viết về các mô hình cấu trúc của hành động nhận xét được sử dụng trong lời bình kết chương trình *Vượt đốc* luôn có sự kết hợp với các hành động ngôn ngữ khác như sau: hành động nhận xét kết hợp thông báo, hành động nhận xét kết hợp trần thuật, hành động nhận xét kết hợp lời khen và hành động nhận xét kết hợp lời chúc. Việc nghiên cứu về các mô hình cấu trúc của hành động ngôn ngữ nhận xét trong lời bình kết của chương trình truyền hình *Vượt đốc* là một vấn đề cấp thiết trong việc sử dụng ngôn ngữ và ứng dụng các mô hình cấu trúc của hành động ngôn ngữ vào quá trình giao tiếp trong cuộc sống.

Quá trình nghiên cứu về mô hình cấu trúc của hành động ngôn ngữ nhận xét trong lời bình kết của chương trình truyền hình nhân đạo sẽ góp phần quan trọng giúp nâng cao những ứng dụng thực tiễn của ngôn ngữ hội thoại vào trong cuộc sống hằng ngày, giúp cho việc sử dụng ngôn ngữ hội thoại trong giao tiếp đạt được hiệu quả cao nhất. Và một điều đặc biệt hơn

nữa, chúng tôi chọn nghiên cứu về mô hình cấu trúc của hành động ngôn ngữ nhận xét trong lời bình kết của chương trình truyền hình Vượt đốc được phát sóng trên đài Phát thanh và Truyền hình Đồng Tháp ở hai kênh THĐT1 và THĐT2 bởi vì những kết quả nghiên cứu mang lại sẽ hỗ trợ chúng tôi rất nhiều trong việc ứng dụng những mô hình cấu trúc của hành động ngôn ngữ nhận xét vào trong giao tiếp xã hội, công tác giảng dạy bộ môn Ngữ Văn và công tác chủ nhiệm học sinh ở cấp trung học phổ thông.

Tài liệu tham khảo

- Diệp, Q. B. (2012). *Giao tiếp diễn ngôn và cấu tạo của văn bản*. Hà Nội: NXB Giáo dục Việt Nam.
- Dương, X. S., Đinh, V. H., & Trần, Q., *Cơ sở lý luận báo chí truyền thông*. Hà Nội: NXB Đại học Quốc gia.
- Dương, X. S. (2015). *Giáo trình lý luận báo chí truyền thông*. Hà Nội: NXB Giáo dục Việt Nam.
- Đỗ, H. C. (1993). *Đại cương Ngôn ngữ học*. Hà Nội: NXB Giáo dục.
- Đỗ, T. K. L. (1999). *Ngữ nghĩa lời hội thoại*. Hà Nội: NXB Giáo dục.
- Đỗ, T. K. L. (2005). *Giáo trình ngữ dụng học*. Hà Nội: NXB Đại học Quốc gia.
- Hoàng, A. (2003). *Một số vấn đề về sử dụng ngôn từ trên báo chí*. Hà Nội: NXB Đại học quốc gia.
- Hoàng, P., Bùi, K. V., Chu, B. T., Đào, T., Hoàng, T., Hoàng, V. H., Lê, K. C., Nguyễn, M. C., Nguyễn, N. T., Nguyễn, T. N., Nguyễn, T. K., Nguyễn, V. K., Phạm, H. V., Trần, C. V., Trần, N. P., Vũ, N. B., & Vương, L. (2020). *Từ điển tiếng Việt*. Đà Nẵng: NXB Đà Nẵng.
- Hồ, L. (1993). *Cú pháp tiếng Việt*. Hà Nội: NXB Khoa học - Xã hội.
- Nguyễn, V. D. (2012). *Giáo trình Cơ sở lý luận báo chí*. Hà Nội: NXB Lao Động.